

ІНСТИТУТ — ІНСТИТУЦІЯ

Розширення стилістичних функцій і лексичної сполучуваності слів *інститут*, *інституція* потребують певних рекомендацій щодо правильності їх уживання. Обидва поняття певною мірою характеризують структуру держави і є її неодмінними складниками. У недалекому минулому словом *інститут* найчастіше називали вищий навчальний заклад. І хоч більшість із таких закладів сьогодні називаються університетами, сфера вживання слова не звузилась. Як і раніше, ним називають наукові установи: *Інститут історії України*, *Інститут економіки*, *Інститут математики* (у назвах перше слово пишеться з великої літери). У межах вищих шкіл виокремилися самостійні структурні одиниці, які теж дістали назву *інститут*, наприклад, *Інститут міжнародних відносин*, *Інститут журналістики*, *Інститут філології* при Київському національному університеті ім. Т. Г. Шевченка.

Уже давно закріпилося у мові ще одне значення *інституту* — ‘сукупність правових норм у якій-небудь галузі суспільних відносин окремої держави’. Сьогодні кількість таких інститутів зростає, наприклад: *політичний інститут*, *ідеологічний інститут*, *суспільний інститут*, *бюрократичний інститут*, *науковий інститут*, *соціально-юридичний інститут державної служби*, *інститут інтелектуальної власності*, *інститут гоголіанства*, *інститут республіканського самоуправління Запорозької Січі*, *інститут держави*, *інститут громадської думки (преса, радіо, телебачення)*, *соціальні інститути (інститут сім'ї, інститут освіти, інститут масових комунікацій, інститут науки, інститут релігій, інститут моралі)*. Такі словосполучення містять значення цілісності, характерної ознаки окремої сфери життя.

До названих значень слова *інститут* додалося ще одне нове — назва діяльнісних характеристик людини або групи людей, що репрезентує певний напрямок у суспільному житті або є ознакою соціального ладу: *інститут громади*, *інститут професури*, *інститут влади*, *інститут президентства*, *інститут представників президента*, *інститут резервних депутатів*, *інститут наглядців*, наприклад: «Україна вступила в черговий етап «смутного часу», відбувається певна зміна політичного режиму, демонтуються попередні *інститути влади* й соціально-економічні устої» (з журн.); «Основним *інститутом*, який об'єднував окремих жителів бойківського села в колектив, була *громада*» (з газ.); «Ще одне питання, навколо якого точилася гостра дискусія, — це *інститут президентства в Україні*» (з газ.).

Слово *інституція* зберігає і донині давнє латинське значення ‘настанова, пояснення чогось’ і позначає насамперед особливості управління, механізми дії правових норм у будь-якій галузі суспільних відносин. Тому словосполучення *суспільні інституції*, *політичні інституції*, *ідеологічні інституції*, *наукові інституції* не просто називають явище суспільного життя, а й інформують про його визначальні діяльнісні ознаки: «Через такі мотиви *інституції* колишнього *Держплану* не варто повністю ліквідувати, треба їх перебудувати в нове тіло, що приблизно відповідало б французькій моделі [індикативного планування]» (з журн.). Значення таких висловів, як *банківський інститут*, *банківська інституція*, *фінансовий інститут*, *фінансова інституція*, диференціюється так: у першому випадку йдеться про наявність самостійної структури в державі, а в другому — про механізми її дії. Практика слововживання показує, що синонімом до *інституція* є слово *механізм*, яке не може стати в один значеннєвий ряд із словом *інститут*, пор. (*політичні інституції - політичні механізми* і *політичні інститути*). Кожне слово має у мові своє місце.

Тетяна Коць